

תפארת ראדזין

יוצא לאור על ידי מרכז מוסדות חסידי ראדזין
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
ב"ה גיליון ט"ו בשבט [ראש השנה לאילנות] תשפ"ה

תוכן הענינים

דברי תורה מכ"ק אדמו"ר שליט"א בעניין ברכת 'על הפירות' [3]

לקט אמרים מאת רבותינו הקדושים זי"ע מאיזביצא ראדזין

בענייני ט"ו בשבט והמסתעף [6]

כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל בחלוקת פירות בט"ו בשבט

טיש חמשה עשר בשבט תשס"ח

דברי תורה

מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

בעניין מעלת 'פירות ארץ ישראל'

ונוסח 'ברכה אחת מעין שלש' על שבעת המינים

נאמר בשולחן הפירות ('פירות טיש') לרגל יום ט"ו בשבט

סח בקדשו כ"ק מרן אאמו"ר זצ"ל:

הרבי מגור בעל "אמרי אמת" זי"ע, ידוע היה כמי שחיבת ארץ ישראל נטועה בליבו ומפעמת ברוחו, ובעצמו נסע לארץ ישראל וביקר בה לפני המלחמה כמה פעמים.

פעם אירע דבר באיש מחסידיו ששב מארץ ישראל, כשנכנס אל הרבי פנימה הגיש לפניו טס עם פירות, וציין באוזני הרבי, שפירות אלו הם 'פירות ארץ ישראל'. חשב האיש, כי לבטח הרבי ישמח בפירות אלה החשובים בעיניו מאוד.

הרבי לקח הפירות מידי חסידו, אך לא התייחס לכך שאלה 'פירות ארץ ישראל'. לשאלת החסיד השיב הרבי, כי פירות א"י עיקר חשיבותם כשנאכלים בארץ ישראל.

והוכיח זאת הרבי, מן הגמרא במסכת סוטה:

הגמרא במסכת סוטה¹ שואלת בשם רבי שמלאי, לשם מה נתאוה משה רבנו להיכנס לארץ ישראל זכי לאכול מפריה הוא צריך?? משיבה על כך הגמרא, כי משה רבנו נתאוה להיכנס לארץ ישראל בכדי לקיים שם מצוות התלויות בארץ, כגון תרומות ומעשרות ושביעית וכדומה. עד כאן הם דברי הגמרא, שם.

ולכאורה יש להבין, מה 'ההוה-אמינא' של הגמרא, שמשה רבנו נתאוה להיכנס לארץ ישראל כדי לאכול מפריה, כלום 'פירות' לאכילה חסרו לו למשה רבנו?

אלא מובא בשם האריז"ל, כי 'פירות ארץ ישראל' הינם סגולה ליראת שמים. לכן שואלת הגמרא על משה רבנו זכי לאכול מפריה הוא צריך?? שכן משה רבנו היה אומר לישראל 'ועתה ישראל, מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁאֵל מֵעַמּוֹ, בְּי אִסְלִי־רָאָה אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ?² ועל כך מצינו שאלה בגמרא³ 'אטו יראת שמים, מילתא זוטרתא היא?!

¹ דף יד, ע"א.
² דברים י"ב.

[=כלום יראת שמים דבר קטן הוא, עד שמושה רבנו שואל אותם 'מה ה"א שאל מעמך' 'פראם לי'ראה'??] על כך משיבה הגמרא אכן, לגבי משה מילתא זוטרתיא היא! [=לגבי משה, יראת שמים היא דבר של מה בכך!] רואים אפוא שאצל משה רבנו, הייתה יראת שמים אצלו בבחינת 'דבר קטן', הלכך אין מסתבר לומר שמושה רבנו ביקש להיכנס לארץ ישראל כדי לאכול מפרייה ולזכות בכך ליראת שמים. וזהו שהגמרא הקשתה בלשון תמיהה "וכי לאכול מפרייה הוא צריך"?! עד כאן מדברי האריז"ל.

הטעים האדמו"ר בעל 'אמרי אמת':

לכאורה מהו עצם השאלה, הלוא אף אם 'לאכול מפרייה הוא צריך' אין זקוק לשם כך משה רבנו להיכנס לארץ ישראל, אלא אפשר שייכנס אחר ויביא לו 'פירות ארץ ישראל'?? מכאן ראייה, שסגולת 'פירות ארץ ישראל' הינה רק באם אוכלים אותם בארץ ישראל, לכן שאלת הגמרא היא במקומה 'וכי לאכול מפרייה הוא צריך'??

עד כאן היו דברי הרבי בעל 'אמרי אמת' מגור, בהסבירו לחסיד למה אינו שרוי בשמחה על דבר הפירות שהובאו לפניו.

*

כל זאת כאמור, סיפר בקדשו תחת אחד השיחים, כ"ק מרן אאמו"ר זצ"ל.

והנה, לאחר ההתבוננות, נראה בס"ד כי דבר זה, באם סגולת 'פירות ארץ ישראל' הינה רק כשאוכלים אותם בארץ ישראל, או שמא גם כשאוכלים מהם בחו"ל – במחלוקת הוא שנוי, ויש בדבר פנים לכאן ולכאן.

הנה בטור 'אורח חיים' [בסימן רח] מובאת נוסחת ברכה אחת מעין שלש שאומרים על שבעת המינים שהשתבחה בהם ארץ ישראל [=חטיטה, שעורה, גפן, תאנה, רימון, זית ותמר], שיש אומרים 'יְנַאכֵּל מִפְּרִיָּהּ וְנִשְׁבַּע מִטּוֹבָהּ', וכתב ב'ספר המצוות' שאין לאומרו, כי אין לחמוד הארץ בשל פרייה וטובה, אלא כדי לקיים המצוות התלויות בה, עד כאן. ובהלכות גדולות ישנו, ואדוני הרא"ש לא היה אומר "ע"כ דברי הטור.

על כך כותב מרן הבית יוסף:

"נראה שטעמו [=של מי שאומר] מפני שמה שאנו אומרים 'יְנַאכֵּל מִפְּרִיָּהּ וְנִשְׁבַּע מִטּוֹבָהּ' אין התכלית בשביל האכילה, אלא מה שאומר אחר כך 'יְנַבְרְכֶךָ עֲלֶיךָ בְּקִדְשָׁהּ וּבְטַהֲרָהּ' הוא התכלית, אלא דמשום דברכה אתיא מפני האכילה הוא אומר 'יְנַאכֵּל מִפְּרִיָּהּ וְנִשְׁבַּע מִטּוֹבָהּ', עכ"ל בית יוסף.

"ויש אומרים וְנֹאכַל מִפְרֵיהָ וְנִשְׁבַּע מִטּוֹבָהּ, ואין לאמרה" [טור]. תימה, הלוא קדושת הארץ המושפעת בה מקדושת הארץ העליונה, היא מושפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ.. ועל כן ניחא שאנו מכניסים בברכה זו וְנֹאכַל מִפְרֵיהָ וְנִשְׁבַּע מִטּוֹבָהּ כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבוע מטובתה", עכ"ל הב"ח.

רואים מזאת, כי 'בית יוסף' סובר שעיקר מעלת פירות ארץ ישראל אינה בעצם פירותיה, שאין התכלית בשביל האכילה גרידא, אלא העיקר במה שמברכים עליהם בארץ ישראל וְנִבְרַךְךָ עָלֶיךָ בְּקִדְשָׁהּ וּבְטָהֳרָהּ שבוה מתעלים על ידי פירות הארץ, כשמודים על אכילתם 'בקדושה ובטהרה' כאמור. ואלו הב"ח סובר, שיש בעצם אכילת הפירות הללו מעלה שכן 'באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבוע מטובתה', כלשונו ז"ל.

נמצא אפוא כי דבר זה, האם יש מעלה באכילת פירות ארץ ישראל גם בחוץ לארץ, במחלוקת הינו שנוי בין בית-יוסף לב"ח. שלפי ב"י, עיקר מעלת הפירות אינה בגלל היותם פירות א"י, אלא בשביל שאנו מברכים עליה 'בקדושת ובטהרה' ומצד שהברכה נעשית בקדושת הארץ. אכן לפי הב"ח, מעלת פירות ארץ ישראל ספונה בפירות עצמם, בגין היותם פירות א"י.

ואם כן, יש לנו נפקא מינה בין השיטות, באופן שאוכלים פירות א"י בחו"ל. שלפי דעת הב"ח, יש בעצם הפירות קדושת הארץ, ולכן גם כשאוכלם בחוץ לארץ יש בהן מעלה של קדושת הארץ. מה שאין כן לפי הב"י, שמעלת פירות אלו הינה לפי שמברכים עליה 'בקדושה ובטהרה', אם כן כל זאת אינו אלא כשאוכלם בארץ ישראל ומברך עליהם שם, וזוהי כסברת האדמו"ר בעל 'אמרי אמת' כנ"ל. [ועייין מחלוקת רבנו יונה ורשב"א בפירות הבאים מארץ ישראל לחו"ל, אם צריך לשנות הנוסח ולברך עליהם 'על הארץ ועל פירותיה', או שיברך 'על הארץ ועל הפירות', ואולי גם כן תלוי בזה.

ולהעיר עוד, שבנוגע לעצם הוצאת פירות ארץ ישראל לחו"ל מצינו בגמרא לאמור⁴: "ת"ר, אין מוציאים פירות מא"י דברים שיש בהן חיי נפש, כגון יינות ושמנים וסלתות". והטעם לכך, מפני יישוב ארץ ישראל, ושלא יפקיעו השערים בשביל זה, וכן פסק בשו"ע חו"מ בסי' רלא סכ"ו. אכן עייין סמ"ע שם; וישנו גם היתר באם יש רב תבואה בא"י, ואין חשש שיופקעו השערים בשביל זה. ואין כאן המקום להאריך בזה.

⁴ בבא בתרא צ, ב.

ליקוטי דברי תורה

מאת רבותינו הקדושים זי"ע מאיזביצא-ראדזין

"פִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדֶה" [דברים כ, יט]

האדם – מסביר רבנו 'אורחות חיים' זי"ע – כמוהו כאילן הגדל בשדה.

כשם שאילן הינו קומה שלימה שמורכב מן סך חלקיו השונים: עלים, ענפים, ניצנים ופירות, כל אחד מן החלקים הללו תפקיד שונה לו, אבל כולם מיוחדים בסופו של דבר לקיום ושגשוג אותו 'עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי'.

כך 'האדם' שברא האדון יוצר כל, הינו מכונה ומערכה בעלת שיעור קומה שלימה, המורכבת מן רמ"ח איברים ושס"ה גידים, שבהם לא הרי הידיים כהרי הראש, ולא הרי רגליים כהרי הלב, ולא הרי שניהם כמערכות הנשימה ואיברי העיכול שבאדם, ומכל מקום כולם משרתים מערכת אחת, כל איבר ואיבר כפי תכונתו ותפקידו ומתכונתו הייחודית.

כמו באילן שיש גזע ושורש, שהינו מקור חיות האילן. כל חלקי האילן מקבלים יניקתם מן השורש והגזע: יש ניזון מהגזע באורח ישיר, ויש באופן מרוחק יותר, ומכל מקום הכול יונקים מאותו שורש, ומשמשים בסופו של עניין למטרה משותפת. העלים מגינים על האילן לבל יכמוש בפגעי מזג האוויר, הענפים מגדלים את הפירות ומעבירים באורח סדיר לחלוחית מן הארץ ושאר רכיבים חיוניים, ואלו הניצנים מגדלים את הפרח שמוציא לבסוף את הפרי.

כך גם באדם: הראש הינו מלך האיברים, הימנו מסתעפים האיברים השונים של האדם, איבר ואיבר כפי מקומו ותפקידו בגוף. יש איברים קרובים לראש דוגמת פרצוף האדם, העיניים והאוזניים, החוטם, הפה והלסת, למטה מהם נמצא הצוואר, החזה וכן הלאה, עד לידי האדם ורגליו, שהן רחוקות מן הראש, אולם כל אלה הינם כלי פעולה של אדם ומניעים הגוף ממקום למקום.

כן הדבר במיני הפעולות השונות שבהן עוסק אדם: ישנה 'תורה' שמקומה בראש ובפה; 'תפילה' שהינה בלב, וישנם מעשי המצוות שקיומם נפעל בידיים וברגליים. מאידך, ישנן פעולות אדם שנועדו לצורך קיום חיי הגוף ופרנסתו, אך בסופו של דבר תפקיד משותף להן, שכולן נועדו בסופו של עניין לשרת לתכלית של עבודת השם יתברך וריבוי כבוד שמים.

[על פי: 'תפארת החנוכי' פרשת שלח, סוף ד"ה 'עניין המקושש']

כל ענף באילן – והיניקה שלו, כל אדם – והשפעה שלו

אומר מרן בעל "בית יעקב":

כשם שבאילן ישנם ענפים מענפים שונים, וכל ענף וענף יונק משורש האילן באופן שונה משל חברו, זה בכמות יניקה מרובה וזה בכמות מועטה.

כך הדבר באדם עצמו, קיימים אצלו זמנים שונים ומדרגות שונות, פעמים שהיניקה שלו מוסיפה והולכת ופעמים שהיא פוחתת, הכול כפי האדם ולפי עבודתו. ולכן לעולם אל יתייאש אדם, אלא יעשה את שלו ויצפה לישועת ה'.

[בית יעקב, פרשת בשלה, א]

*

החיבור לשורש ומקור החיות

רבנו "בית יעקב" מדגיש בדבריו את הצורך באדם להיות מחובר לשורש שלו.

שכן 'כאשר יקצוץ אדם ענף מן שורש האילן, אף שיש בו עדיין לחלוחית וגדל מעט גם בתלוש – מכל מקום אין זאת נחשב ל'גידול' היות שעם היותו תלוש, עתיד הענף להתייבש! רק ענף שמחובר לאילן, רוחשת בו תמיד חיות ויניקה.

בכך מסביר רבנו את הפסוק 'לֹא־יִהְיֶה בְּךָ עֵקֶר וְעֵקֶרָה', 'עקר' מלשון 'עקור' שנעקר מן השורש ומתיישן עם הזמן החולף. הברכה היא שישראל לפי שהם דבוקים בשורש לא יאפס כוחם, בניגוד לאומות שאין להן בסיס חיות עצמית.

[בית יעקב 'הכולל', פרשת עקב]

בגמרא [ר"ה יד.] מבואר, שביום ט"ו בשבט כבר יצאו רוב גשמי השנה והשרף עולה באילנות, הלכך נקבע יום זה כתחילת שנה לעניין מעשרות ועוד.

רבנו 'בית יעקב' ב'ספר הזמנים' מוצא רמז בכך, לקדושה הנטועה בליבו של אדם, שיש בה תקווה להתחדשות אף כשנראה כאלו עבר עליה הכלח וייבש.

שכן זה דרכו של אילן, שבניגוד לדרך 'ירק' שיש לזרעה מחדש בכל שנה ואין השתיל מתקיים, באילן השתיל קיים משנה לשנה, ובכל עת מתחדשים פירותיו, כאשר השרף עולה באילנות ואז הענפים חונטים ומצמיחים פרי חדש.

כך אף דרכה של הקדושה שהיא נטועה בלב איש יהודי מגזע האבות, ולכן אף שהיא טמונה בעומק הלב ואינה ניכרת תמיד בצמיחתה, מכל מקום מפעם

לפעם 'השרף' שלה עולה ומציף את הלבבות, ואז נשקף לאותו אדם סיכוי מחודש לצמיחה ולבלוב ותקווה מחודשת לעשיית פירות, לפי שהשתיל במעמקים מוסיף להתקיים והינו רוחש תדיר חיים.

[ספר הזמנים' על הגדה של פסח, ד"ה מה שאוכלין ירקות]

במרבית השנים חל יום 'ט"ו בשבט' בשבוע שקוראים פרשת 'בשלח' בה תספר לנו התורה אודות נסי קריעת ים-סוף. לפי 'בית יעקב' אין הדבר בא במקרה.

שכן באם ניקח 'אילן' הנטוע בקרקע ומגדל פירות, הנה האילן ממשיך ביניקתו מן הארץ ונמשכת לו תדיר חיות חדשה מהשורש הנטוע בקרקע, וזהו הנותן לו חוסן וכוח ומחדשו ללא הרף. מאידך באם ייכרת האילן, שוב לא תתווסף בו לחלוחית חדשה, וסופו ליבוש כליל. בסופו של דבר, הכול תלוי באם האילן מחובר לשורש ויונק הימנו בכל שעה, שאז אין חלה עליו שום התיישנות.

והנה זה שנס 'קריעת ים סוף' נחשב בעיני הבריאה לנס ופלא, זהו משום שהוא יוצא מגדר טבע העולם בראיית פני הים כברייתו, שהומה בגליו ובמימיו הסוערים. אך אליבא דאמת, אין מציאות ים 'הרגיל' פחות נס מאשר 'קריעת הים'! שכן הטבע כולו הינו מנפלאות הבורא. רק מכיוון שבני האדם מורגלים בראייתו, הלכך אין הטבע עושה עליהם רושם, חוץ באם יחול שינוי בולט ומהפכני בדפוסי הטבע, שאז מתפעלים בני האדם לאמור 'מַה רַבּוּ מַעֲשֵׂי ה'!

ברי הדבר כי 'אדם הראשון' ובריות הקדמוניות, בשעה שהביטו לראשונה בים הסוער היה הדבר בעיניהם לנס ופלא, ואילו היה הים נקרע לא היה הדבר יותר בגדר 'נס' וחידוש אצלם מן הים במצבו 'הרגיל', שכן מי שיכול כך יכול גם אחרת! רואים היו את הבריאה בחיבורה ליוצרה, ולכן כל דבר מחודש היה מופלא בעיניהם. לא כן אצלנו שהכול הינו 'מיושן' במסגרת 'הטבע' אי לכך איננו מתרגשים לנוכח מציאותו, מלבד בעידן נס כאשר קורה שינוי בטבע.

'נס קריעת ים סוף' מלמדנו אפוא, כי בניגוד למחשבת בני אדם ש'הטבע' הינו מצב קבוע ומתמשך מני בריאת שמים וארץ ואין בו שום חידוש, האמת היא שהטבע מקבל יניקתו מלמעלה בכל רגע ורגע כמאמר 'הַמְחִידֵשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית! כֵּךְ שֵׁאִין 'קְרִיעַת הַיָּם' נֶס יוֹתֵר גְּדוֹל מִן מִצְבוֹ הַתְּמִידִי שֶׁל הַיָּם, וְהֵרִי 'מִי שֶׁאֵמֵר לְשִׁמּוֹן וִידְלוֹק, יֵאמֵר לְחוּמוֹץ וִידְלוֹק!'

זהו קו השייכות שבין 'ראש השנה לאילן' המתחדש תמיד ובין 'קריעת ים סוף'.

[בית יעקב, פרשת תזריע, אות ב]